

וכת אחת של עדים אומרת: **משחשיכה** נטמאה⁹⁷.

והשתא לא תיקשי לך, מאי שנא גבי נגע באחד בלילה אזיל רבי מאיר בתר חזקה, ואילו הכא גבי עירוב לא אזיל בתר חזקה. ד"כיון דאיכא כת דמפקע ליה מחזקיה, בספיקא דאורייתא לא אזלינן בתר חזקה". [רש"י]⁹⁸

רבא אמר: מתניתין בשתי כתי עדים עסקינן וכדאמרי רבה ורב יוסף, ומהאי טעמא הוא דלא אזלינן בתר חזקה.

אלא שלא תאמר דבנגע באחד בלילה נמי א-17 אם היו באים שתי כתי עדים המכחישות זו את זו לא הוה אזלינן בתר חזקה.

לא היא.

דהתם הוה אזלינן בתר חזקה, משום, דהתם איכא **תרי חזקי לקולא**, האחת חזקת חי של המת, והשנייה חזקת הנוגע שלא נטמא.

ואילו **הכא** — משום הכי לא אזלינן בתר חזקה בדאיכא שתי עדים — משום דאיכא **חדא חזקה לקולא** בלבד, דהיינו חזקה דמעיקרא, שכשהניחה שם טהורה היתה. [רש"י]⁹⁹

ואם כן, הכא נמי, במתניתין, אמאי אינו כשר העירוב, אם היה תרומה, שספק אם נטמאה בבין השמשות. ואמאי לא מוקמינן לה על חזקת טהרתה?!⁹⁵

אמר תירץ רבי ירמיה: משנתנו — שפסל בה רבי מאיר עירוב בתרומה שנטמאת, לא מיירי בספק טומאה, אלא בטומאה ודאית — **כשהיה עליה שרץ כל בין השמשות**, "מתחלתו ועד סופו, דודאי איטמי מבעוד יום, דתחילת בין השמשות — מערב שבת הוא"⁹⁶.

ותמהינן אשינוייה דרבי ירמיה:

אי הכי — דבודאי נטמאת מבעוד יום איירי — תיקשי: וכי **בהא לימא רבי יוסי "ספק עירוב" כשר?**

והרי כשנטמאת מבעוד יום איתא מפורש במתניתין דאף לרבי יוסי אינו עירוב.

ומשנינן: **רבה ורב יוסף, דאמרי תרווייהו** לפרושי מילתא דרבי ירמיה [תוספות וריטב"א]:

הכא במשנתנו — **בשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו עסקינן**.

שכת אחת של עדים אומרת: **מבעוד יום נטמאה**.

לפי דברי שתי הכיתות היה כך. דכת אחת אומרת שהיה עליו מתחלתו, וכת אחת אומרת שלא היה עליו אלא בסופו, תורת חיים.

98. וכתב הריטב"א: ורבי יוסי דמשנתנו סבר שאף דאיכא תרי עדים דמפקעי לה מחזקתה, מוקמינן לה אחזקיה, ואפילו בדאורייתא.

99. וראה בריטב"א שביאר, מי הזקיקו לרש"י לפרש דאף לרבא מיירי דוקא בשתי כתי עדים

95. ובתוספות הביאו מן התוספתא, שטעמו של רבי מאיר משום דספק טומאה ברשות הרבים טהור. ולפי זה צריך ביאור דמיון דין זה לעניננו, והאריך בזה בשערי ישר שער ב' פרק ה'.

96. רש"י. ולא נתבאר, למה לא סגי בתחילת בין השמשות.

97. ודברי רבי ירמיה דקאמר שהיה עליה שרץ כל בין השמשות מתחלתו ועד סופו, הכי קאמר:

והשתא הדריןן למתניתין דטמא שירד לטבול, ולדברי רבי יוסי דאמר התם דטמא אפילו בטומאה קלה דרבנן, ותמהינן:

קשיא דרבי יוסי – דטמא שירד לטבול, דמחמיר בדרבנן – **אדרבי יוסי** דמשנתנו דמיקל בספק עירוב.

דכיון שאף בדרבנן מחמיר, אפילו אם תאמר שסובר רבי יוסי תחומין דרבנן הן ומשום הכי מיקל בספק עירוב, נמי תיקשי: מאי שנא דמחמיר אף בדרבנן, בטמא שירד לטבול [רש"י].

אמר משני רב הונא בר חיננא: שאני טומאה, שיש להחמיר בספק טבילתה אף בטומאה דרבנן, **הואיל ויש לה עיקר מן התורה**.

כלומר: מתוך שבטומאה דאורייתא יש להחמיר, כדי דלא ליתי לזלזולי בספק טבילת טומאה דאורייתא, החמירו אף בספק טבילת טומאה דרבנן, מה שאין כן בעירוב¹⁰⁰.

ומשנינן: **קסבר רבי יוסי: תחומין דרבנן**. והכא לא שייך למיגזר דלא ליתי לזלזולי בשאר מלאכות שבת דאורייתא, כיון דלא דמו מלאכות לתחומין [רש"י]¹⁰¹.

ואיבעית אימא אית לך לשנויי הא דפרכינן

דרי יוסי אדרבי יוסי, דלא כרב הונא בר חיננא.

אלא לעולם, הא דמחמיר רבי יוסי בטומאה קלה דרבנן, הוא הדין בשאר דרבנן.

ודקשיא לן מהך דטומאה אמשנתנו דמיקל רבי יוסי, שאף אם תאמר דלהכי מיקל משום דתחומין דרבנן הן, מאי שנא מהא דמחמיר בטומאה דרבנן, לא תיקשי:

הא דמחמיר רבי יוסי בדרבנן, **דידיה** הוא,

והא דמיקל הכא רבי יוסי בספק עירוב ומשום דתחומין דרבנן הן, **דרביה** של רבי יוסי הוא, דסבירא ליה להקל בכל דרבנן, והוא הדין בטומאה.

[והא דמקשי הגמרא לעיל: "שבת נמי דאורייתא היא", ומשני "תחומין דרבנן הן", קיימא אף להך "ואיבעית אימא". ולא אתי הך "ואיבעית אימא" אלא לאפוקי סברת רב הונא בר חיננא].

דיקא נמי כדשנינן, דהא דמשנתנו דרביה היא: **דקתני במשנתנו: אמר רבי יוסי: אבטולמום העיר משום המשה זקנים, שספק עירוב כשר**. ומוכח שרבי יוסי משמיה דרביה אמר זאת.

ומסקינן: **שמע מינה!**

המכחישות זו את זו, ראה שם.

100. וסלקא דעתין השתא, דרבי יוסי סבר תחומין דאורייתא [וכרבי עקיבא דסבר הכי במסכת סוטה, רש"י. והוסיף הריטב"א: לעיל הא אמרינן דרבי מאיר במשנתנו סבר תחומין דאורייתא, ולא משמע ליה למקשה דרבי יוסי

פליג עליה בהא והיינו טעם פלוגתייהו], ולהכי מקשינן: שבת נמי דאורייתא היא, ונחמיר בה?!

101. ולמאי דמשנינן השתא, פליגי באמת רבי מאיר ורבי יוסי דמתניתין, אם תחומין דאורייתא או תחומין דרבנן, ריטב"א.

רבא אמר לשנויי דרבי יוסי אדרבי יוסי:

התם — גבי ספק טבל — היינו טעמא דרבי יוסי דמחמיר אפילו בטומאה קלה דרבנן: דאמרינן, העמד טמא על חזקתו, ואימא לא טבל.

ופרכינן: אדרבה, העמד מקוה על חזקתו, ואימא לא חסר המקוה בשעת הטבילה!?

ומשנינן: הכא במאי עסקינן, במקוה שלא נמדדה מתחלתה, ולא עמדה בחזקת כשרות [רש"י, וראה מה שכתב הריטב"א].

אבל במשנתנו, דמחזד גיסא, איכא חזקה להחמיר, ולהעמידו על חזקת תחום ביתו שהיה לו קודם שעירב, ולומר שלא עירב, ומאידך גיסא איכא חזקה להקל ולומר העמד תרומה על חזקתה, ועירב, אזלינן לקולא, כיון דרבנן היא [רש"י].

תניא: כיצד אמר רבי יוסי ספק עירוב כשר?

עירב בתרומה, ספק מבעוד יום נטמאת, ספק משחשיכה נטמאת דאיכא לאוקמי אחזקתיה שהיתה טהורה.

וכן אם עירב בפירות ספק מבעוד יום נתקנו, ספק משחשיכה נתקנו.

זה הוא "ספק עירוב, שבשר", [ומפרש לה לקמן].

אבל עירב בתרומה, ספק טהורה ספק טמאה,

"דקודם שהיתה שם נולד לה ספק, ולא היה שם חזקת הכשר עירוב מעולם" [רש"י],

וכן אם עירב בפירות, ספק נתקנו ספק לא נתקנו.

אין זה "ספק עירוב שבשר"¹⁰².

ומפרשינן לרישא דברייתא — היכא שלא נולד הספק בפירות קודם שהניחם שם — דמכל מקום אמאי כשר העירוב, והא אדרבא יש לנו להחמיר מאותו טעם שמקילים בתרומה שספק אם נטמאת.

מאי שנא תרומה, דאמר: העמד תרומה על חזקתה, ואימא טהורה היא, ולפיכך הוי עירוב.

פירות נמי, מהאי טעמא גופא נימא איפכא, שאינו עירוב: העמד טבל על חזקתו שלא נתקן, ואימא: לא נתקנו הפירות!?

ומפרשינן: לא תימא, דמיירי בספק מבעוד יום נתקנו ספק משחשיכה.

אלא אימא דמיירי בחולין שנדמעו בהם תרומה, וספק מבעוד יום נדמעו ספק משחשיכה נדמעו.

ולפיכך, אם לא נולד הספק קודם שהניחו, מוקמינן ליה אחזקת הכשר עירוב, וכשר¹⁰³.

בעא רב שמואל בר רב יצחק מרב חונא: היו לפניו שתי ככרות של תרומה אחת

102. ופירש רש"י: הך תנא סבר דאין מערבין בתרומה לישראל, כסומכוס דריש פירקין ולפיכך אם נדמע בו תרומה אינו עירוב. ועוד פירש רש"י באופן אחר: דמיירי שנדמע בהם טבל. וראה ברש"י במשנה, דנראה דמבאר

102. וכתב בתורת חיים: הברייתא מיירי בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו, ומשום הכי רק לרבי יוסי כשר ולא לרבי מאיר, אבל בספק סתם גם לרבי מאיר, ספק עירוב כשר, כדאמרן לעיל.

בין לרבי יוסי בין לרבי מאיר לא הוי עירוב. ומשום דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום, וליכא¹⁰⁵.

השמועה הבאה מתבארת על פי חידושי רבינו חיים הלוי בהלכות עירובין, ועל דרך זה גם בחזון איש עירובין סימן קי"ב סק"ח. ודברי רש"י בכל השמועה, צריכין תלמוד.

בעא מיניה רבא מרב נחמן:

זמן קנית העירוב הוא בין השמשות, שבתוך זמן זה נגמר היום ומתחיל יום המחר, אלא שאין אנו יודעים מתי. ומשהתחיל יום המחר לפי האמת, קנה עירוב, תוספות בשיטת רבא.

האומר על ככר בערב שבת: **ככר זו היום חול ולמחר קדש** [כלומר: ככר זו תישאר היום חול, ולמחר תהא קודש], ונמצא, שבערב שבת ראויה היא לעירוב, ובתחלת שבת אינה ראויה לעירוב. ואמר לשלוחיו: **"עירבו לי בזה"** עבור שבת — מהו שיהא עירובו עירוב?

אמר ליה: עירובו עירוב!

הדר בעא מיניה: האומר ככר זו היום קדש ולמחר חול — שתתחיל למחר על מעות

טמאה ואסורה באכילה לכולי עלמא, ואחת טהורה.

ואמר: עירבו לי בטהורה, בכל מקום שהיא!

כלומר: שהטהורה היא זו שתקנה לו השביתה, ואף שאין ידוע איזו היא — מהו?

ומפרשין לאיבעיא: **תיבעי לרבי מאיר, תיבעי לרבי יוסי!**

תיבעי לרבי מאיר דסבר במשנתנו בספק נטמאת להחמיר:

עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם דמספק מחמירין, אלא משום דליכא טהורה ודאית; אבל הכא, הא איכא טהורה הראויה לעירוב, רק שאין אנו יודעים איזו היא, ולא איכפת לן מי היא.

או דילמא, אפילו לרבי יוסי דמכשיר בספק עירוב במשנתנו, **לא קאמר אלא התם, דאם איתא דהיא טהורה** — הא ידע לה היכא היא, ואיזו סעודתו, ומשום ספק טמאה לא מיפסלא, דאמר אוקמא אחזקה [לשון רש"י].

אבל הכא, הא לא ידע לה הי ניהו סעודתו¹⁰⁴.

אמר ליה רב הונא לרב שמואל בר רב יצחק:

הספק הזה דומה לספק עירוב שנחלקו בו רבי מאיר ורבי יוסי [דבמשנה פליגי בספק דשייך בו חזקה אם לאוקמי אחזקתיה או לא, ואינו ענין לכאן שאין אנו דנים משום חזקה, ולא שייכא כאן חזקה], מכל מקום כיון דאינהו איירי בשום ספק עירוב, ומר מיקל בעירוב, ומר מחמיר בעירוב, תלי בעייה בדידהו".

¹⁰⁵. פירוש: דכיון דטהורה לא ידיעא ואפילו

משנתנו כמאן דאמר מערבין בתרומה. וראה בשב שמעתתא שמעתתא ב סוף פרק ז, שנסתפק לרבי יוסי דמכשיר משום חזקה בספק מדומע, אם הוא משום חזקת היתר, או חזקת הכשר עירוב, ראה שם. ומרש"י משמע דהוי חזקת הכשר עירוב, וראה גם בחזון איש אבן העזר סימן פ.

¹⁰⁴. רש"י. וכתב הריטב"א: "אף על פי שאין

קדש מספיקא לא נחתא ליה קדושה, כלומר: אין דעתו להחיל הקדושה בזמן שהוא ספק לנו, ולפיכך חייל העירוב.

אבל כשאמר: היום קדש ולמחר חול אמדינן דעתיה בהיפוך, דמספיקא לא פקעא ליה קדושתיה מיניה, כלומר: שלא נתכוין להסיר הקדושה אלא כשהוא ודאי יום מחר. [כן פירש החזון איש שם, וראה עוד שם].

תנן התם: לגין [כדיים] שהן טבול יום [שנטבלו לטהרן, אך לא העריב שמשן ליטהר לגמרי], **שמלאו בהן מן החבית של מעשר טבל** [שלא הורם ממנו תרומת מעשר], **ואמר: הרי זה שבלגין תרומת מעשר לכשתחשך**, ועשה כן כדי שלא תיטמא התרומה, שהרי טבול יום פוסל את התרומה [אבל אינו פוסל טבל אף דפתין [שמעורבת] ביה תרומה, רש"י], הרי כיון שלא חל עלה שם תרומה עד שתחשך, **דבריו קיימין ולא נפסלה התרומה.**

ואם אמר: עירבו לי בזה, לא אמר כלום, דהוי מערב בטבל וכדמפרש ואזיל.

אמר רבא: זאת אומרת [ממשנה זו יש ללמוד] **ש"סוף היום של ערב שבת קונה עירוב!**

דאי פלקא דעתך "תחילת היום קונה עירוב", ל-17 ב אם כן, כיון שבתחלת היום כבר אינו טבל, **אי אמר "עירבו לי בזה" — אמאי לא אמר כלום?!**

ועל כרחך דתנא דהך מתניתין סבירא ליה,

שיש לי בביתי — **ואמר: עירבו לי בזה, מהו?**

אמר ליה אין עירובו עירוב!

תמה ליה רבא לרב נחמן: **מאי שנא?!**

וביאור הדברים: כיון שאמר רב נחמן בבעיא ראשונה, שאף שבשעת קנית העירוב — דהיינו בתחלת יום מחר — הרי היא קודש ואינה ראויה לעירוב, מכל מקום עירובו עירוב. על כרחך, שהוא סובר, שכיון שתחלת היום האמיתי אינו ידוע לנו, ובאותו זמן אנו מסופקים שמא עדיין לא החל יום המחר, אין ההקדש חל בזמן הספק, אפילו אם האמת שכבר הגיע יום המחר.

ומשום, שאין דעת המקדיש להקדיש בזמן שהוא ספק, ונמצא, שלגבי העירוב הגיע יום המחר, ואילו לגבי ההקדש כאילו לא הגיע יום המחר.

וכיון שכן, אף אם אמר "היום קודש ולמחר חול", נאמר שלא נתכוין להשאירו בקדושתו אלא כשהוא ודאי "היום", אבל כשספק יום המחר הוא, נתכוין שכבר יחול החילול בודאי, [דלא ניחא ליה בספיקא, חזון איש], ואם כן שפיר ליחול העירוב בתחלת יום השבת?!

אמר ליה רב נחמן לרבא: לכי תיכול עליה כורא דמילחא [לכשתמדוד לי עבור התשובה כור מלח] **אז אענה לך!**

וזהו היא תשובתך: **כשאמר היום חול ולמחר**

ולמפסל אפילו כשנתברר ספיקא בבין השמשות, ריטב"א.

למי שמערבין לו, הא לא מצי אכיל עירובו. והא דנקט "מבעוד יום", קושטא דמילתא נקט,